

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	28 MEDI 2017
TEITL	ARDRETHI ANNOMESTIG – RHYDDHAD DEWISOL
PWRPAS YR ADRODDIAD	GOFYN I'R PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU SEFYDLU GWEITHGOR I YMCHWILIO I AC ADOLYGU POLISI'R CYNGOR AR GANIATAU RHYDDHAD DEWISOL
AWDUR	DEWI MORGAN, UWCH REOLWR REFENIW A RISG
GWEITHREDIAD	YSTYRIED A PHENDERFYNU OS DYLLID SEFYDLU GWEITHGOR I YMCHWILIO I'R MATER CYN I'R CABINET YSTYRIED FFRAMWAITH NEWYDD

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Un o gyfrifoldebau statudol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yw i lunio adroddiadau a gwneud argymhellion mewn perthynas â materion ariannol yr awdurdod, yn unol ag Adran 81(1)(b) Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011. Mae'r Pwyllgor hefyd yn ymgymryd â swyddogaeth craffu ar faterion corfforaethol.
- 1.2 Mae Polisi'r Cyngor ar gyfer caniatáu Rhyddhad Dewisol i Dalwyr Ardrethi Annomestig wedi ei sefydlu ers sawl blwyddyn, ac wedi derbyn mân addasiadau. Mae felly'n amserol i'r Cyngor i gynnal adolygiad cynhwysfawr o'r Polisi Rhyddhad Dewisol nid yn unig er mwyn sicrhau ei fod yn parhau'n addas yn sgil newidiadau deddfwriaethol, ond hefyd i ystyried os yw'r rhyddhad y mae'r Cyngor yn ei ganiatáu wedi ei anelu i'r manau cywir ac yn fforddiadwy yng ngŵydd yr angen parhaus i ddarganfod arbedion.
- 1.3 Mae'r Polisi cyfredol yn ymddangos yn yr Atodiad.

2. CEFNIDIR

- 2.1 Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988 a gyflwynodd Ardrethi Annomestig ar eu ffurf bresennol; hwn yw'r prif ddeddfwriaeth sy'n parhau osod y cyd-destun cyfreithiol.
- 2.2 Mae Ardrethi Annomestig (neu Trethi Busnes, neu NNDR) yn dreth ar eiddo. Mae'n berthnasol i pob eiddo sydd ddim yn eiddo domestig neu sydd ddim wedi ei eithrio o drethiant (e.e. eiddo amaethyddol).
- 2.3 Er mai "Trethi Busnes" yw'r enw a ddefnyddir amlaf, nid yw nifer o'r eiddo sydd yn destun y dreth yma yn "fusnesau" yng ngwir ystyr y gair, gan eu bod yn cynnwys amrywiaeth o adeiladau megis adeiladau'r Cyngor, neuaddau pentref, cytiau traeth ac adeiladau a ddefnyddir gan elusennau.
- 2.4 Mae oddeutu 7,500 eiddo ("hereditament") o fewn Gwynedd sy'n ddarostyngedig i Ardrethi Annomestig.
- 2.5 Defnyddir dau ffactor i gyfrifo bil treth busnes unrhyw eiddo:
 - **gwerth trethiannol** yr eiddo fel a bennwyd gan Asiantaeth y Swyddfa Brisio (VOA). Aseiad proffesiynol o'r rhent blynyddol y byddai eiddo yn ei gael ar ddyddiad penodol ydi'r gwerth trethiannol.
 - **lluosydd** a osodir yn flynyddol gan Lywodraeth Cymru. Mae'r lluosydd yn gyson ar gyfer pob busnes ac ar gyfer pob awdurdod lleol – dyma a olygir gyda'r ymadroddiad "Uniform Business Rate".

2.6 Felly:

Bil Treth Busnes = Gwerth ardrethol x Y Lluosydd Cenedlaethol

2.7 Adran 43 o Ddeddf 1988 sydd yn amlinellu'r uchod; mae'r rhan hon o'r Ddeddf hefyd yn datgan mai 20% o'r uchod sydd yn daladwy ar eiddo a ddefnyddir gan elusen at bwrpasau elusennol neu gan Glwb Chwaraeon Amatur Cymunedol (CASC).

2.8 Hynny yw, ar gyfer Elusen neu CASG:

Bil Treth Busnes = 0.2 x Gwerth ardrethol x Y Lluosydd Cenedlaethol

2.9 Mae Adran 43 hefyd yn creu darpariaeth i Weinidogion Cymru ganiatáu rhyddhad i garfannau o eiddo, megis "busnesau bach" sydd ag eiddo â gwerth ardrethol llai na swm penodol.

2.10 Rôl casglwr trethi sydd gan y Cyngor mewn perthynas â Trethi Busnes. Mae'r Cyngor, yn ei rôl fel "awdurdod bilio", yn caglu trethi busnes ac yn talu'r swm drosodd i Pŵl Ardrethi Annomestig Cenedlaethol Cymru, gyda'r Cyngor wedyn yn derbyn cyfran o gyfanswm y pŵl yn ôl gan Lywodraeth Cymru. Y Pŵl Cenedlaethol sydd yn ysgwyddo baich ariannol pob ryddhad mandadol a ganiateir.

3. HAWL DEWISOL I OSTWNG ARDRETHI ANNOMESTIG

3.1 Mae Adran 47 o Ddeddf 1988 yn cynnwys darpariaeth ddewisol i awdurdodau bilio addasu ardrethi annomestig (heblaw am mewn achosion penodol megis eiddo awdurdod lleol), yn ychwanegol i'r rhyddhad mandadol a ganiateir trwy Adran 43. Rhaid i'r Cyngor ystyried pob cais am ryddhad o'r fath yn ôl ei haeddiant, ond lluniwyd fframwaith polisi er mwyn rhoi arweiniad gwrthrychol wrth ystyried os am ganiatáu rhyddhad dewisol lle nad yw'r trethdalwr yn elusen neu CASC, neu er mwyn cynyddu'r rhyddhad sydd ar gael i elusen / CASC o'r 80% mandadol i hyd at 100%.

3.2 Mae cost ariannol i'r awdurdod o ddefnyddio'i disgresiwn lleol i ganiatáu rhyddhad o'r fath. Yn unol â Rheoliadau Cyfraniadau Ardrethi Annomestig (Cymru) 1992, mae cyfran y gost yma sy'n daladwy gan y trethdalwyr lleol yn amrywio ar sail natur y busnes sydd yn derbyn y rhyddhad:

Math	Uchafswm y Rhyddhad	Cyfran o'r gost sy'n dod o'r Pŵl Cenedlaethol	Cyfraniad o'r Gost sy'n dod gan y Cyngor
Rhyddhad dewisol ychwanegol i elusen (yn ychwanegol i'r 80% mandadol)	20% Ychwanegol	25%	75%
Rhyddhad dewisol pellach i CASC (yn ychwanegol i'r 80% mandadol)	20% Ychwanegol	90%	10%
Rhyddhad dewisol i gorff sydd ddim am elw, gydag amcanion elusennol neu sy'n ddyngarol neu grefyddol neu'n ymwneud ag addysg, lles cymdeithasol, gwyddoniaeth, llenyddiaeth neu'r celfyddydau cain	100%	90%	10%
Rhyddhad dewisol i gorff sydd ddim am elw, ac yn ymwneud â hamdden	100%	90%	10%

- 3.4 Yn ogystal â'r uchod, cyflwynodd Deddf Lleoliaeth 2011 addasiadau pellach i Ddeddf 1998 sydd nawr yn rhoi grym cyfreithiol i'r Cyngor ganiatáu rhyddhad dewisol i unrhyw gorff sydd ddim yn syrthio i un o'r categorïau uchod. Fodd bynnag, mewn achosion o'r fath:
- Byddai'n rhaid i'r Cyngor allu arddangos yn dryloyw ei fod yn fodlon y byddai'n rhesymol i roi'r rhyddhad dewisol, gan dalu sylw i fuddiannau pawb sy'n atebol am dalu Treth Cyngor.
 - Byddai'n rhaid i'r Cyngor dalu 100% o ryddhad dewisol o'r fath, ni fyddai unrhyw gyfraniad o'r pŵl cenedlaethol.
- 3.5 Nid yw'r Cyngor eto wedi caniatáu unrhyw ryddhad gan ddefnyddio'r pwerau "Lleoliaeth" yma.
- 3.6 Ar hyn o bryd, mae'r Rhyddhad Dewisol a ganiateir yn costio oddeutu £300,000 y flwyddyn i Cyngor Gwynedd, gyda dros £280,000 o'r cyfanswm yma yn gost rhoi rhyddhad ychwanegol i elusennau uwchlaw'r 80% mandadol. Mewn cyfnod ble mae angen darganfod arbedion ariannol sylweddol, mae'n amserol i'r awdurdod ystyried os yw pob rhyddhad dewisol a ganiateir yn rhesymol, os dylid cwtagi ar rai o'r categorïau sy'n derbyn rhyddhad, neu ychwanegu categorïau cymwys ychwanegol.

4. CASGLIAD

- 4.1 Mae'n amserol i adolygu polisi'r Cyngor ar gyfer caniatáu rhyddhad dewisol rhag ardrethi annomestig, er mwyn:
- Adlewyrchu newidiadau mewn deddfwriaeth ers sefydlu'r polisi cyfredol
 - Ystyried os oes modd adnabod arbedion ariannol, o ystyried y pwysau ariannol parhaus sydd ar y Cyngor a'r rhai sy'n talu Treth Cyngor
 - Gallu ymateb i sefyllfa economaidd Gwynedd, a'r amrywiaeth o sefydliadau a allai wneud cais am ryddhad yn y dyfodol
 - Canolbwyntio ar wneud y defnydd gorau o'r adnoddau sydd ar gael er mwyn cefnogi elusennau a chyrff eraill lleol.
- 4.2 Mater i'r Cabinet fydd mabwysiadu Polisi newydd. Fodd bynnag, credir fod rôl gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu wrth herio swyddogion a mynegi barn ar addasrwydd a phriodoldeb yr hyn fydd yn cael ei gynnig. Byddai hynny nid yn unig yn dod o fewn rôl statudol y Pwyllgor i lunio adroddiadau a gwneud argymhellion mewn perthynas â materion ariannol yr awdurdod yn unol â Mesur 2011, ond hefyd yn rhan o'i swyddogaeth craffu ar faterion corfforaethol.

5. ARGYMHELLIAD

- 5.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ystyried sefydlu Gweithgor i ymchwilio i Bolisi'r Cyngor ar ganiatáu rhyddhad dewisol, a chynnig arweiniad wrth lunio polisi newydd.